

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
УСТАНОВА АДУКАЦЫІ
БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ УНІВЕРСІТЭТ
КУЛЬТУРЫ І МАСТАЦТВАЎ

ПЛАСТЫЧНАЯ АНАТОМІЯ

Вучэбная праграма
для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасцях
1-18 01 01– народная творчасць (па напрамках)
1-18 01 01-04 Народная творчасць
1-15 02 01 Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва (па напрамках)
1-15 02 01-07 – дэкаратыўна-прыкладное мастацтва (рэстаўрацыя
твораў)

Складальнік

Шаціло А.В., выкладчык кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва БДУКМ.

Рэцэнзенты:

кандыдат мастацтвазнаўства,
прафесар кафедры народнага ДПМ
УА “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтва”
Шаура Р.Ф.

кандыдат педагагічных навук
дацэнт кафедры педагагікі
УА “Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”
Ігнатвіч В.Г.

Зацверджана

Кафедрай народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў” (пракакол № 10 ад 12.05.2012 г.).

Установа адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

УВОДЗІНЫ

Пластычная анатомія вывучае будову цела чалавека, яго прапорцыі і рух. Яна з'яўляецца неабходнай асновай для стварэння мастацкага твора, прадметам выявы якога з'яўляецца чалавек. Косці і мышцы цела чалавека ўтвараюць складаную сістэму, ад дасканалыя ведання якой залежыць майстэрства мастака ў адлюстраванні натуры. Таму пры вивучэнні пластычнай анатоміі чалавека пры разглядзе асобных элементаў коснай ці мышачнай сістэмы, акцэнтуюцца агульныя сувязі будовы формы.

Значная ўвага да авалодання ведамі па пластычнай анатоміі і навыкамі адлюстравання натуры абумоўлена роляй выявы чалавека ў выяўленчым і дэкаратыўна-прыкладным мастацтве і тым месцам, якое яна займае пры вырашэнні спецыяльных прафесійных задач па такіх дысцыплінах як “Малюнак” і “Жывапіс”. Набытыя тэарэтычныя веды і практычныя навыкі па пластычнай анатоміі даюць магчымасць прафесійна выконваць мастацкія творы ў розных відах дэкаратыўна-прыкладнага і выяўленчага мастацтва, а таксама выкладаць спецыяльныя дысцыпліны цыкла выяўленчага мастацтва.

Вывучэнне курса з'яўляецца важнай часткай прафесійнай падрыхтоўкі студэнтаў па ўсіх мастацкіх спецыяльнасцях для таго каб свабодна і адэкватна ствараць выявы чалавека пры выкананні заданняў па малюнку і жывапісу, кампазіцыйны хпраектах, пры стварэнні курсавых і дыпломных работ. У сувязі з гэтым праграма разлічана на тое, каб даць студэнтам грунтоўныя веды пра будову чалавечага цела, засвоіць формы і функцыі касцей і мышцаў, а таксама набыць веды па дынаміцы руху.

Асноўнай мэтай курса з'яўляецца развіццё мастацкіх здольнасцей асобы праз фарміраванне цэласнай сістэмы ведаў пра будову, пластыку і рух цела чалавека.

Асноўнымі задачамі курса з'яўляюцца

- засваенне асноўных паняццяў і тэрмінаў анатамічнай навукі;
- вивучэнне костнай сістэмы чалавека (шкелету);
- вивучэнне мышачнай сістэмы чалавека.

У выніку засваення праграмы курса студэнты набудуць веды па агульнай будове цела чалавека; формах і функцыях касцей і мышцаў; руху і пластыцы цела чалавека.

З набыццём ведаў студэнты авалодаюць наступнымі ўменнямі і навыкамі, неабходнымі для адлюстравання чалавека:

- аналізаваць будову і рух цела чалавека;
- выяўляць сутнасныя рысы і характэрныя формы касцей і мышц у іх узаемасувязі;
- адлюстроўваць чалавека графічнымі сродкамі.

**ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН.
ГР.205**

Раздзелы і тэмы	Колькасць гадзін			
	усяго	лекцый	практычн.	сам. раб.
Раздзел I. Агульныя пытанні пластычнай анатоміі				
1. Развіццё пластычнай анатоміі як навукі	2	2		
2. Асноўныя анатамічныя паняцці	6	2	2	2
3. Прапорцыі і рух цела чалавека	18	2	8	8
Раздзел II. Шкелет чалавека				
4. Косці чэрапа	10		6	4
5. Косці верхняй канечнасці	4	1	4	2
6. Косці ніжняй канечнасці	4	1	4	2
7. Шкелет тулава	3		4	4
Раздзел III. Мышачная сістэма чалавека				
8. Мышцы галавы	5	1	6	6
9. Мышцы верхняй канечнасці	7	1	6	6
10. Мышцы ніжняй канечнасці	7	1	8	6
11. Мышцы тулава	5	1	8	8
Усяго	114	12	56	46

**ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН.
ГР.113**

Раздзелы і тэмы	Колькасць гадзін			
	усяго	лекцый	практычн.	сам. раб.
Раздзел I. Агульныя пытанні пластычнай анатоміі				
1. Развіццё пластычнай анатоміі як навукі	2	2		
2. Асноўныя анатамічныя паняцці	4	2		2
3. Прапорцыі і рух цела чалавека	16	2	6	8
Раздзел II. Шкелет чалавека				
4. Косці чэрапа	6		2	4
5. Косці верхняй канечнасці	6		4	2
6. Косці ніжняй канечнасці	6		4	2
7. Шкелет тулава	6		2	4
Раздзел III. Мышачная сістэма чалавека				
8. Мышцы галавы	10		4	6
9. Мышцы верхняй канечнасці	10		4	6
10. Мышцы ніжняй канечнасці	10		4	6
11. Мышцы тулава	12		4	8
Усяго	92	6	38	48

ЗМЕСТ КУРСА

РАЗДЕЛ I. АГУЛЬНЫЯ ПЫТАННІ ПЛАСТЫЧНАЙ АНАТОМІІ

Тэма 1. Уводзіны. Развіццё пластычнай анатоміі

З гісторыі развіцця дысцыпліны. Выявы чалавека ў мастацтве старажытных культур Егіпта, Грэцыі. Мастацтва эпохі адраджэння як пачатак навуковага вывучэння анатоміі чалавечага цела. Трактаты Леанарда да Вінчы, доследы Мікелянджэла, А.Дзюрэра і інш. Вымярэнне прапорцый чалавека. Метады Леанарда да Вінчы і Альбрэхта Дзюрэра. Пластычная анатомія – аснова прафесійных ведаў мастака пры адлюстраванні чалавека.

Тэма 2. Асноўныя анатамічныя паняцці

Апісанне цела чалавека. Абзначэнні напрамкаў, палажэнняў асобных частак і агульных форм. Галоўныя плоскасці і восі, адносіны частак да чэрапа альбо стапы, вызначэнне большай ці меншай аддаленасці часткі ад вонкавай паверхні цела.

Суставы аб'ядноўваюць косці ў адзіную сістэму. Такое спалучэнне можа быць рухомым альбо нерухомым. Нерухомае злучэнне: шоў альбо сінхандроз. Рухомае спалучэнне. Форма суставаўных паверхняў. Галоўныя віды суставаў: маларухомы, блакавідны, вярчальны, шарападобны, седлападобны суставы.

Форма і функцыя мышцаў. Сухажылі, сухажыльныя перамычкі, апанеўрозы, фасцыі, сухажыльныя дугі, звязкі.

Тэма 3. Агульная будова, прапорцыі і рух цела чалавека

Асновай цела чалавека з'яўляецца касцявы шкілет. Асобныя косці злучаюцца паміж сабою рознымі спосабамі. Складаецца з 233 касцей, большасць з якіх – парныя. Па форме косці бываюць длічныя, плоскія, шырокія, мелкія і няправільныя.

Пры вывучэнні прапорцый цела улічваюцца толькі сярэднія памеры, пры чым сярэдняя высата цела чалавека для розных рас розныя.

Вымярэнні прапорцый цела чалавека. Метад Леанарда да Вінчы, калі адзінкай вымярэння з'яўляецца дліна твару. Папярочныя памеры, якія характарызуюць розніцу паміж мужчынскай і жаночай фігурамі. Прапорцыі цела чалавека ў розным узросце: адзін, пяць, дзесяць, чатырнаццаць год. Параўнанне суадносн дліны галавы з іншымі часткамі цела.

Калі чалавек рухаецца, пры апісанні той ці іншай позы гаворка ідзе пра пераменнае перамяшчэнне і падтрыманні цэнтра цяжару.

РАЗДЗЕЛ II. ШКЕЛЕТ ЧАЛАВЕКА

Тэма 4. Косці чэрапа

Косці чэрапа падзяляюцца на дзве групы.

Косці твару: лобная (*os frontale*), цемянная (*ossa parietalia*), патылічная (*os occipitale*), клінападобная (*os sphenoidale*), скроневае (*os temporale*).

Косці мазгавога чэрапа: верхняя сківіца (*maxilla*), скулавае косць (*os zygomaticum*), насавыя косці (*ossa nasalia*), ніжняя сківіца (*mandibula*).

Спалучэнне касцей чэрапа, сустаў ніжняй сківіцы. Спалучэнне пазваночніка і чэрапа і іх рух.

Тэма 5. Косці верхняй канечнасці

Косці плечавога пояса. Лапатка (*scapula*), яе будова і форма. Ключыца (*clavicula*). Злучэнне касцей плечавога пояса: лапаткі, ключыцы і плечавой касці.

Косці свабоднай верхняй канечнасці. Плечавая косць (*humerus*). Косці перадплечча: локцевая косць (*ulna*), прамянёвая косць (*radius*). Спалучэнне касцей верхняй канечнасці, яе рух. Склад локцевага сустава і яго рух.

Шкелет кісці. Косці запясця (*ossa carpi*) Косці пясці (*ossa metacarpalia*). Фалангі пальцаў (*phalanges digitorum manus*). Суставы і рух кісці, суставы і рух пальцаў.

Тэма 6. Косці ніжняй канечнасці

Косці тазавага пояса. Безыменная косць (*os coxae*) складаецца з трох частак: падуздышная косць (*os ilium*), сядалішчная косць (*os ischii*), лабковая косць (*os pubis*). Спалучэнне касцей таза.

Косці свабоднай ніжняй канечнасці. Бядро (*femur*). Косці галёнкі: вялікагалёначная косць (*tibia*), малагалёначная косць (*fibula*). Спалучэнне касцей ніжняй канечнасці, яе рух: тазабедраны сустаў, каленны сустаў, спалучэнне са ступнёю.

Ступня складаецца з трох частак.

Перадплюсна: пятачная косць (*calcaneus*), лодкападобная косць (*os naviculare pedis*), клінападобныя косці (*ossa cuneiformia*), кубападобная косць (*os cuboideum*).

Шкелет плюсны. Будова пальцаў.

Тэма 7. Шкелет тулава

Косці тулава падзяляюцца на тры групы: пазванкі (*vertebrae*), рэбры (*costae*), грудная косць альбо грудзіна (*sternum*).

Пазваночны слуп: склад, будова і колькасць пазванкоў; крыж (*os sacrum*), хвасец (*os coccyges*). Асаблівасці будовы першага, другога і сёмага шыйных пазванкоў.

Спалучэнне касцей грудной клеткі: спалучэнне рэбраў, пазваночніка і грудзіны. Костная сістэма тулава і яго рух.

РАЗДЗЕЛ ІІІ. МЫШАЧНАЯ СІСТЭМА ЧАЛАВЕКА

Тэма 8. Мышцы галавы

Мышцы галавы падзяляюцца на тры часткі.

Мышцы чарапнога даху: патылічная мышца (*m. occipitalis*), лобная мышца (*m. frontalis*).

Мімічныя мышцы: кругавая мышца вока (*m. orbicularis oculi*), мышца, якая зморшчвае бровы (*m. corrugator supercilii*), насавая мышца (*m. nasalis*), кругавая мышца рота (*m. orbicularis oris*), чатырохвугольная мышца верхняй губы (*m. quadratus labii superioris*), мышца, якая падымае вугал рота (*m. levator anguli oris*), скулавая мышца (*m. zygomaticus*), мышца смеху (*m. risorius*), трохвугольная мышца (*m. triangularis*), чатырохвугольная мышца верхняй губы (*m. quadratus labii inferioris*), мышца падбародка (*m. mentalis*), шчочная мышца (*m. buccinator*).

Жавальныя мышцы: жавальная мышца (*m. masseter*), скроневае мышца (*m. temporalis*).

Вочы, вушы, нос, рот, іх будова і форма.

Мышцы шыі. Мышцы, якія знаходзяцца вышэй пад'язычнай касці: двухбрушная мышца ніжняй сківіцы (*m. digastricus*), шылапад'язычная мышца (*m. stylohyoideus*), сківічна-пад'язычная мышца (*m. mylohyoideus*).

Мышцы, якія знаходзяцца ніжэй пад'язычнай касці: грудзінна-пад'язычная мышца (*m. sternothyroideus*), грудзінна-шчытападобная мышца (*m. thyrohyoideus*), лапатачна-пад'язычная мышца (*m. omohyoideus*).

Паверхневыя мышцы шыі: грудзінна-ключычна-соскападобная мышца (*m. sternocleidomastoideus platysma*).

Тэма 9. Мышцы верхняй канечнасці

Мышцы плечавога пояса: надостная мышца (*m. supraspinatus*), падостная мышца (*m. infraspinatus*), малая круглая мышца (*m. teres minor*), вялікая круглая мышца (*m. teres major*), падлапатачная мышца (*m. subscapularis*), дэльтападобная мышца (*m. deltoides*).

Мышцы пляча.

Згінальнікі: клюваплечавая мышца (*m. coracobrachialis*), плечавая мышца (*m. brachialis*), двухгаловая мышца пляча (*m. biceps brachii*).

Разгінальнікі: трохгаловая мышца пляча (*m. triceps brachii*), локцевая мышца (*m. anconeus*).

Мышцы перадплечча.

Згінальнікі.

Глыбокі слой: квадратны пранатар (*m. pronator quadratus*), доўгі згінальнік вялікага пальца (*m. flexor pollicis longus*), глыбокі згінальнік пальцаў (*m. flexor digitorum profundus*).

Паверхневы слой: паверхневы згінальнік пальцаў (*m. flexor digitorum sublimis*), локцевы згінальнік кісці (*m. flexor carpi ulnaris*), Доўгая далоневая

мышца (*m. palmaris longus*), праяннёвы згінальнік кісці (*m. flexor carpi radialis*), круглы пранатар (*m. pronator teres*).

Разгінальнікі.

Глыбокі слой: уласны разгінальнік указальнага пальца (*m. extensor indicis proprius*), доўгая мышца, якая адводзіць вялікі палец (*m. abductor pollicis longus*), кароткі разгінальнік вялікага пальца (*m. extensor pollicis brevis*), доўгі разгінальнік вялікага пальца (*m. extensor pollicis longus*), мышца, якая верціць наверх (*m. supinator*).

Паверхневы слой: доўгі праяннёвы разгінальнік кісці (*m. extensor carpi radialis longus*), кароткі праяннёвы разгінальнік кісці (*m. extensor carpi radialis brevis*), агульны разгінальнік пальцаў (*m. extensor digitorum communis*), уласны разгінальнік V пальца (*m. extensor digiti quinti proprius*), локцевы разгінальнік кісці (*m. extensor carpi ulnaris*), плечапрааяннёвая мышца (*m. brachioradialis*).

Мышцы кісці.

Тэма 10. Мышцы ніжняй канечнасці

Мышцы тазавага пояса.

Мышцы ўнутранай групы. Падуздышна-паяснічная мышца (*m. iliopsoas*) складаецца з двух мышцаў: падуздышной (*m. iliacus*) і вялікай паяснічнай мышцы (*m. psoas major*).

Мышцы вонкавай групы: квадратная мышца бядра (*m. quadratus femoris*), верхняя і ніжняя блізничныя мышцы (*m. gemellus superior et inferior*), унутраная запіральная мышца (*m. obturator internus*), грушападобная мышца (*m. piriformis*), малая ягадзічная мышца (*m. gluteus minimus*), сярэдняя ягадзічная мышца (*m. gluteus medius*), мышца, якая напружвае шырокую фасцыю бядра (*m. tensor fasciae latae*), вялікая ягадзічная мышца (*m. gluteus maximus*).

Мышцы бядра.

Разгінальнікі латэральная шырокая мышца бядра (*m. vastus lateralis*), медыяльная шырокая мышца бядра (*m. vastus medialis*), сярэдняя шырокая мышца бядра (*m. vastus intermedius*), праямая мышца бядра (*m. rectus femoris*), краўцоўская мышца (*m. sartorius*).

Згінальнікі: паўперапончатая мышца (*m. semimembranosus*), паўсухажыльная мышца (*m. semitendinosus*), двухгаловая мышца бядра (*m. biceps femoris*).

Мышцы, якія прыводзяць: вялікая прыводная мышца бядра (*m. adductor magnus*), кароткая прыводная мышца (*m. adductor brevis*), доўгая прыводная мышца (*m. adductor longus*), пяшчотная мышца (*m. gracilis*), грабенчыкавая мышца (*m. petineus*).

Мышцы галёнкі.

Разгінальнікі: доўгі разгінальнік пальцаў (*m. extensor digitorum longus*), доўгі разгінальнік вялікага пальца (*m. extensor hallucis longus*), пярэдняя вялікагалёнчатая мышца (*m. tibialis anterior*).

Згінальнікі.

Глыбокі слой: падкаленная мышца (*m. popliteus*), доўгі згінальнік вялікага пальца (*m. flexor hallucis longus*), задняя вялікагалёнчатая мышца (*m. tibialis posterior*), доўгі згінальнік пальцаў ступні (*m. flexor digitorum longus*).

Паверхневы слой: трохгаловая мышца лыткі (*m. triceps surae*).

Малагалёнчатая мышца: кароткая малагалёнчатая мышца (*m. peroneus brevis*), доўгая малагалёнчатая мышца (*m. peroneus longus*).
Мышцы стапы: мышцы тыла стапы і мышцы падэшвы.

Тэма 11. Мышцы тулава

Мышцы грудзей: вялікая грудная мышца (*m. pectoralis major*) падключычная мышца (*m. subclavius*), малая грудная мышца (*m. pectoralis minor*) пярэдняя зубчатая мышца (*m. serratus anterior*).

Мышцы жывата: косая ўнутраная мышца жывата (*m. obliquus abdominis internus*), косая вонкавая мышца жывата (*m. obliquus abdominis externus*), пірамідальная мышца (*m. pyramidalis*), прамая мышца жывата (*m. rectus abdominis*).

Мышцы спіны.

Глыбокі слой: агульны разгінальнік спіны (*m. sacrospinalis*), даўжэйшая мышца спіны (*m. longissimus dorsi*), падуздышна-рэберная мышца (*m. iliocostalis*), задняя ніжняя зубчатая мышца (*m. serratus posterior inferior*), задняя верхняя зубчатая мышца (*m. serratus posterior superior*), мышца, якая падымае лопатку (*m. levator scapulae*), малая і вялікая ромбападобныя мышцы (*m. rhomboideus minor et major*), паўасцістая мышца галавы (*m. semispinalis capitis*), раменная мышца галавы (*m. splenius capitis*), раменная мышца (*m. splenius cervicis*).

Паверхневы слой: шырокая мышца спіны (*m. latissimus dorsi*), трапецападобная мышца (*m. trapezius*).

Рух тулава.

ЛІТАРАТУРА ПА КУРСУ. АСНОЎНАЯ.

1. Баммес Г. Художественная пластическая анатомия. – Дрезден, 1988. – 522 с.
2. Барчаи Ё. Анатомия для художников. – Будапешт, 1986. – 344 с.
3. Бриджмен Дж. Б. Человек как художественный образ. Полный курс анатомического рисования / Пер. с англ. М.Авдониной. – М.: Эксмо, 2005. – 352с.
4. Клебер Г. Полный курс рисунка обнажённой натуры. для нач. и студ. худож. вузов. – М.: АСТ, Астрель, 2004 – 120с.
5. Ли Н.Г. Рисунок. Основы учебного академического рисунка: учебник. – М.: ЭКСМО, 2005. – 480с., ил.

ДАДАТКОВАЯ.

1. Анисимов Н.Н. Основы рисования: Учебное пособие для вузов. – М.: Стройиздат, 1974.
2. Баммес Г. Изображение фигуры человека. – М.: “Сварог и К”, 1999.
3. Баммес Г. Обнажённый человек. – Дрезден, 1982.
4. Лушников Б.В. Рисунок. Портрет: Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 144с., ил.
5. Ростовцев Н.Н. Очерки по истории методов преподавания рисунка: Учебное пособие. – М.: Изобразительное искусство, 1983.
6. Ростовцев Н.Н. Рисование головы человека: Учебное пособие. – М.: Изобразительное искусство, 1989.
7. Тихонов С.В. Рисунок: Учебное пособие для вузов / Тихонов С.В., Демьянов В.Г. Подруков В.Б. – М.: Стройиздат, 1995.
8. Учебный рисунок в Академии художеств: Альбом / Под ред. Угарова Б.С. ; Авт.-сост. Сафаралиева Д.А. – М.: Изобразительное искусство, 1990.
9. Хейл Р.Б. Изображение человеческой фигуры. – Мн.: ПОПУРРИ, 2003.
10. Хогарт Б. Динамическая анатомия для художников. – М.: АСТ, 2001.
11. Шембель Л.Ф. Основы рисунка: Учебник для профессиональных учебных заведений. – М.: Просвещение, 1994.
12. Шаура Р.Ф. Малюнак у навучальным працэсе: дапам. для настаўнікаў. – Мн.: Беларусь, 2003. – 120 с.
13. 5000 шедевров рисунка. – Direct Media, CD-ROM.

ЗАДАННІ ДЛЯ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ.

Тэма 1 Шкелет чалавека.

Заданне. Малюнкi анататамiчных таблiц костнай сiстэмы чалавека: чэрап; косцi верхняй канечнасцi; косцi ніжняй канечнасцi; шкелет тулава.

Тэма 2 Мышачная сiстэма чалавека.

Заданне. Малюнкi анататамiчных таблiц мышачнай сiстэмы чалавека: мышцы верхняй канечнасцi; мышцы ніжняй канечнасцi; мышцы тулава.

Тэма 3 Прапорцыi i рух цела чалавека.

Заданне. Накiды фiгуры чалавека ў руху.

Заданне. Копiя класiчнага малюнка.

Форма кантролю – прагляд.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ